

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:
<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Benedicte Arnesen-Kall.

Paul Arnesen.

1884.

PAUL ARNESEN

ISLÆNDER

ET LIVSBILLEDE

»Undarlegt sambland af frosti og funa«.

Islandsk Nationalsang.

KØBENHAVN.

THIELES BOGTRYKKERI.

1884.

Den 17de September, 1866, modtog jeg følgende
Skrivelse:

Frøken Benedicte Arnesen Kall.

Under mit Ophold her hos Provst Becker i Soderup har jeg faaet en Indskydelse, som jeg beder Dem, Frøken, om Tilladelse til ufortøvet at sætte i Værk. Jeg staar i Begreb med at paabegynde Udgivelsen af et almindeligt dansk biografisk Lexikon; i hvis første Bind under Bogstavet *A* Deres afdøde Fader vil finde sin fortjente Plads. Naar en af Literaturen fortjent Mand efterlader en Datter, der selv i sin Kreds har vundet et Navn som Dyrker og Ynder af Videnskab og Literatur, véd jeg ikke noget bedre Krav til at henvende mig med Anmodning om en biografisk Notice af Faderen, og denne Bøn er derfor Formaalet med nærværende Linjer, som jeg haaber ville blive ikke ugunstigt optagne. Jeg bør tilføje, at det navnlig er mig mere at gøre om — hvad jeg ogsaa antager vil være Dem lettest og kærest — at faa en Skildring af Paul Arnesens Personlighed og Individualitet end af de rént tørre, ydre Fakta i hans Liv.

Jeg tillader mig at vedlægge min Adresse, hvorunder Frøkenens formodede gunstige Svar vil komme mig tilhænde og skal, efter min Værts Paalæg overbringe mange Hilsener fra ham, hans Hustru og Døttre.

Soderup-Præstegaard, 16de September, 1866.

Med fuldkommen Ærbødighed

Fr. Algreen Ussing.

Jeg besvarede denne Henvendelse med følgende Linjer:

Hr. Fr. Algreen Ussing.

Idet jeg har den Ære at tilstille Dem medfølgende Blade, i hvilke jeg har forsøgt at fremstille min Faders Personlighed saaledes som den, dels gennem min egen Erindring, dels gennem hans og min Moders Meddelelser, staar for mig, tillader jeg mig at takke Dem for Deres ærede Skrivelse, der har givet mig Anledning til i nogle Dage udelukkende at sysselsætte mig med en Skikkelse, der lige fra mit Livs Morgen indtil nu, da det lakker ad Aften, altid har staaet for mig som en af de mærkværdigste jeg har mødt paa min saa stærkt bevægede Livsvandring.

Det vil være mig særdeles kært om de medfølgende Blade kunne være Dem til nogen Nytte ved Deres Forehavende, til hvilket jeg af Hjærtet ønsker Dem Held og Lykke.

Med Tak for de tilsendte Hilsener fra Provst Beckers,

ærbødigst

Benedicte Arnesen Kall.

Tersløsegaard, 27de September, 1866.

Det var ved at gennemlæse og ordne gamle Dag- og Brevbøger, at de to her meddelte Breve for nogen Tid siden erindrede mig om Fr. Algreen Ussings Plan til det biografiske Lexikon, om de Noticer jeg havde udarbejdet til hans Afbenyttelse og om, hvor ondt det havde gjort mig, da det hele Foretagende strandede ved hans uventede og ubetimelige Død.

„Etiam hæc meminisse“*), vilde den kære gamle Fader have sagt. Ogsaa jeg besluttede at fastholde Erindringen og gav mig strax ifærd med at renskrive og bearbejde det Udkast, som jeg var saa heldig at finde i en Dagbog fra det Aar, i hvilket Fr. Ussing havde tilskrevet mig, og der saaledes er blevet Grundlaget for det lille Livsbillede, som jeg herved beder Frænder, Venner og særlig de unge Studerende paa vor Stamme om at modtage til Erindring om en af Islands trofasteste og mést begejstrede Sønner.

København, Citadelsvej, i August, 1884.

Benedicte Arnesen Kall.

*) Ogsaa dette skal erindres.

Paul Arnesen var født paa Island d. 23de December, 1777 og døde i København d. 12te April, 1851.

„Undarlegt sambland af frosti og funa“!

Aldrig har maaské en Linje af en Nationalsang påsset bedre paa et Individ af Nationen end denne Linje passede paa den lige konfirmerede islandske Præstesøn, Paul Arnesen, der i Efteraaret 1792 blev — som han selv udtrykte det — kastet ud i Livet for at søge sit Brød ved Studeringerne.

Hvorledes han var bleven rustet til at staa paa egne Bén og hvad han egenlig havde lært i det afsondrede islandske Hjem: derom mælder Historien intet. En Slægtning, der gjorde Besøg i Præstegaarden, tilbød sig at tage den opvakte og livlige Dreng ned med til Danmark og faa ham sæt i Latin-skole. Faderen, der havde mange Børn og smaa Vilkaar, modtog det gjorte Tilbud med Glæde, og Drengen, der var kisteglad ved at slippe bort fra Hjemmets overmaade strænge Disciplin, har naturligvis tænkt sig et Eldorado hinsides de Bølger, over hvilke der hvert Aar kom Kaffe, Bøger og Aviser op til hans Fædrenebo. Til dette og til hans islandske Slægt bevarede han imidlertid en levende, aldrig svigtende

Kærlighed. Med rørende Troskab hang han ved sin Barndoms Minder. Han var inderlig stolt af, at være en Søn af Island og af at stamme i lige Linje fra hine berømte Vikinger, der, for at undgaa Enevælden i Norge, havde søgt dem et Hjem paa hin fjærne afsides Ø, som just ved sin Isolérthed var bestemt til at blive et helligt og ukrænkeligt Arnested for Nordens Frihed, for Nordens gamle Tunge og for en Sagaliteratur, der i sin Ejendommelighed staar ene i Verden. Endnu i sin fremrykkede Alderdom talte han om at rejse hjem for end éngang at skue det kære Land, og under hans sidste lange Ophold i København (fra 1817—1851) var det ham en Glæde jævnligen at modtage Islændere i sit Hus og hvert Foraar, med de første Handelsskibe, der gik op til Island, regelmæssig at sende Bøger og Aviser til „dem deroppe“.

„Her har Du otte Skilling til at købe Penne for. Vær nu ordenlig og flittig. Du er indskreven som Gratist i Helsingørs lærde Skole, og kan godt blive Student om nogle Aar, hvis Du bare selv vil.“

Det var den islandske Fætters Afskedshilsen, efter at han først havde bragt Paul til et Købmandshus, i hvilket han foreløbig skulde blive.

Den stakkels lille Fyr, der i sin laadne islandske Vams just ikke havde de klareste Begreber om det civiliserede Livs Fordringer i en Købstad, blev, efter sin egen Beskrivelse, uhyre perplex, da det eneste Menneske, som han kendte og under hvis Beskyttelse han stod, forlod ham. Da han dertil fik at høre, at

der intet var betalt for ham, at man blot foreløbig havde modtaget ham, indtil han kunde blive anbragt et Sted i Byen og man fik nærmere Besked fra Fætteren, som jo blot var rejst til København og skulde komme igen: da steg hans tragi-komiske Fortvivlelse til en Grad, som han endnu efter et halvt Sekulums Forløb, fandt Behag i at udmale med levende Farver.

Han havde alt gjort den Erfaring, at Fætterens Løfter ikke vare saa ganske til at stole paa, og han bad derfor Folkene i Huset om, at man, hellere end at give ham noget paa den Regning, ufortøvet vilde sende ham tilbage til Island. For at berolige ham fandt man paa den Udvej at sige til ham, at han kunde læse med de mindre Børn og med en Dreng, der alt gik i Skolen, indtil Tingene bleve ordnede, og derved selv betale for sin Kost. Baade Drengen og Familien fik Grund til at være tilfredse med denne Udvej, thi inden det næste Aars Islandskibe havde bragt saltet Lammekjød, Rullepølser og lignende Hjælpetropper til Pauls Underhold fra den islandske Præstegaard, havde denne gjort sig saa nyttig og var bleven saa afholdt, at der aldrig blev Tale om at han skulde forandre Opholdssted under hans Skolegang. Skøndt hans daglige Omgivelse var af allerjævneste Art, havde den dog havt Øje, baade for den Flid og Kærlighed, hvormed Drengen passede sin Skole og sine Bøger, samt for den Troskab og Iver, hvormed han underviste Husets Børn, for hvilke han, kun lidt over 14 Aar gammel, var bleven baade Huslærer og Mentor. Det var ved at læse med disse, samt ved at give Timer

til yngre eller mindre begavede Meddisciple i den lærde Skole, at han erhvervede sig sit daglige Underhold. Hans medfødte Talent søm Lærer yttrede sig allerede den Gang, og han følte sit bestemte Kald til at blive Filolog. Men da Læreren, og især den ganske unge Lærer, ikke godt kan fraternisere med sine Disciple, kom han, efter hans eget Udsagn, til at staa meget isoleret i sine Skoleaar og sluttede sig aldeles ikke til de Kammerater, der jo, selv i hans egen Klasse, vare meget yngre end han.

Maaské kan man heri søge Spiren til den Hang til Isolation, som i hans senere Liv gjorde sig stærkt gældende hos ham. Dertil kom endnu, at han fra Jøklernes og Sagaernes Ø ikke blot havde medbragt Begrebet om streng Disciplin og Hustugt, om Kraft og Udholdenhed, men ogsaa arvelige Spirer til den uhyre Iver, som Kæmpevisen og Sagaen fremstiller under Billedet af Bersærkerengang, der saa let fører ud over Grænsen. Dette frembragte naturligvis mangan Rivning og Vanskelighed for den endnu saa unge Lærer. Men én Trøst havde han: „Han hjalp sig selv.“ Bevidstheden herom, der var hans Skoleaars Stolthed og Glæde, havde dog i senere Livsperioder imellem en mindre heldig Indflydelse paa hans Anskuelser. Den gjorde ham nemlig tilbøjelig til at stille altfor store Fordringer til de unge Studerendes, og da navnlig til hans egne Sønners Selvstændighedsfølelse og Viljekraft.

Til to Personer i Helsingør havde han dog under sin sexaarige Skolegang bundet sit Hjærte meget fast, nemlig til hans Rektor, Magister Loft, hvem han sit

hele Liv igjennem mindedes med Taknemmelighed og en ung Pige, som jeg aldrig har hørt nævne uden under hendes Fornavn, Christiane. Den første havde aabnet sit Hus og sit Bibliothek for ham; den anden var bleven Genstand for hans første Forelskelse, der saa smaat fik rystet en Del Uorden og Skolestøv af ham. Hver Morgen, naar han gik sin vante Vej fra Købmandsboligen til Skolen, hilste han ærbødigt til hendes Vinduer, og naar de tilfældig mødtes paa Gaden eller i Selskab, maatte han finde sig i, at hun drillede ham med at sige: „Tak skal De have, lille Arnesen, at De i Morges hilste saa pænt til min Kat.“ Men han vilde heller drilles lidt, end at hun slet ikke skulde tale til ham, og han fandt sig derfor taalmodigt i, at hun stiklede paa hans Nærsynethed. Denne hans første Forelskelse havde en meget god Indflydelse paa hans ydre Væsen. Han begyndte at byrste sin Frakke, at sørge for, at afrevne Knapper bleve syede i, at give Stuepigen gode Ord for at faa rene Kraver og at glatte sine kastanjebrune Krøller, der hidtil havde maattet skjøtte sig selv, med Pomade: altsammen Ting, paa hvilke han aldrig før havde tænkt, men som han, trods al filologisk Iver, senere vedblev at være meget nøjeseende med.

Jeg har dvælet ved disse Smaating fra hans Skoletid, dels fordi han ofte med Velbehag vendte sin Erindring mod hin fjærne Livsperiode, dels fordi jeg har arvet den Overbevisning, som han i et langt Liv mér og mindre heldigt forfægtede, at Skolen i ni Tilfælde af de ti indeholder Spiren og Grundlaget for hele den senere Aandsudvikling. For den, der har

denne Overbevisning, maa ogsaa en god og begejstret Filolog, der med Iver og Kærlighed vier sit Liv til Humaniora i Ordets videste og bedste Betydning, ansés for en af sin Samtid højt fortjent Personlighed, enten han stiger til at blive Rektor magnificus ved Universitetet eller bliver siddende i et ydmygt Lærer-Embete.

Da Paul Arnesen i Aaret 1799 var bleven dimitteret fra den lærde Skole i Helsingør og havde taget Artium med Udmærkelse, stod det klart for ham, at den Skole, hvis Rektor han ærede og højagtede, dog laborerede under en Mængde Mangler, at enkelte Fag (til Exempel det danske Sprog) rént tilsidesattes paa andres Bekostning, og at de forskjellige Læreres, hver for sig hæderlige og velmènte Bestræbelser dog ikke i Fællesskab arbejdede mod et fælles Maal. Han bestemte sig da strax til at studere Filologi, og har vist den Gang næret de mést sangvinske Forhaabninger om hvad han skulde og maatte udrette.

„*Nous avons changé tout cela*“*), siger Sganarel hos Molière i Doktoren mod sin Vilje. Det Ord kan den Tid, i hvilken vi leve, med Føje gentage, naar den stilles mod den Tid, i hvilken Paul Arnesen tog fat paa sit filologiske Studium. „*Nous avons changé tout cela*“, og det vilde altsaa være lige saa unyttigt som kedeligt her at skildre og drøfte de Kampe, som han under sine forskellige Embedsstillinger kom til at føre,

*) „Vi have forandret alt det.“ Det bekendte Mundheld sigtede oprindeligt hos Molière til en bestemt videnskabelig Afhandling, som han fandt sig foranlediget til at gøre Nar af.

eller at dvæle ved de mange smaalige Hensyn, som fra oven af forulempede og trykkede ham: Forhold, som jeg jo kun kender gennem Fortællinger og Breve, hvilke sidste efter min Faders eget Ønske længst ere tilintetgjorte. Men Et véd jeg med Sikkerhed, og det er, at han med ubrødelig Troskab vedblev at kæmpe for den lærde Skoles Emancipation fra aandelige Trældomsbaand, og at han, sit hele lange Liv igennem, arbejdede rastløst for det Maal han havde sat sig.

Om hans Dygtighed og Genialitet som Videnskabsmand foreligger der Vidnesbyrd i hans omfangsrige Værker, under hvis Udarbejdelse han stadig opmuntrades af Tanken om, at de skulde være til den studerende Ungdoms Gavn, denne Ungdom, for hvilken han, trods mangt et Suk over den, levende interesserede sig, og hvis Fremskridt og Udvikling altid — selv i hans høje Alderdom — vedblev at ligge ham paa Hjærtet.

Forholdsviis har jeg kun meget faa Meddelelser om hans Studenter-Aar, fra 1799—1803, som han for største Delen tilbragte paa Regensen, hvor han stiftede et varmt, igennem det senere Liv fortsat Venskab med sin Kontubernal, Stenersen (senere Professor ved Christiania Universitet) og hvor han, til Opmuntring i det strænge filologiske Studium, tog Timer i at spille paa Violin, et Instrument, som han nærede en stor Forkærlighed for. Det var da en Fest, naar de to Venner, der begge elskede Musiken, engang imellem havde Raad til at gaa paa Comedie, som det den Gang kaldtes,

og høre et Syngestykke, og jeg erindrer tydeligt fra min Barndom af, hvorledes „Trolldmanden ved Pulten“, som vi kaldte ham i de Aar, da det græske Lexikon lagde Beslag paa hans Kræfter, og han med kolossal Flid næsten ikke vég fra Arbejdet: dog imellem, naar en af de gamle Venner fra Studenterdagene gik over Scenen, maatte tage sig en Friaften, for at høre den kære Musik, hvis Toner hensatte ham i „en lykkelig Tid, i et sværmende Liv.“

Thi ogsaa han havde sværmet, den gamle Lexikograf, om end ikke ved Studentergilder, Møder og Taler, thi det laa endnu ikke i Tiden; ogsaa han havde sværmet, og det ikke blot for „sine kære Gamle“*), der fulgte ham paa hans ensomme Vandringer, men ogsaa i den skønne, danske Natur, for hvis ejendommelige Ynde han, skøndt født Islænder, havde et aabent Øje; ogsaa han havde sværmet, naar han i Aanden saa de blaalige Bjerge med de dansende Fossefald og de vilde Jøkler i hint fjærne Sagaland, om hvilket hans Tale undertiden kunde lyde som et dæmpet Harpeslag; ogsaa han havde sværmet i Skønhedens, Kunstens og Poesiens Rige!

Jeg har alt berørt hans Venskab for Professor Stenersen, som han ofte omtalte. „Dér skal du se, min Pige, hvordan han endnu skriver“, sagde han engang til mig, da jeg som sædvanlig hjalp ham med at bringe lidt Orden i Bogstaberne, der taarnede sig op paa Pultens forskjellige Etager. Det var Slutningen

*) Et Navn hvormed han betegnede de af ham saa højt elskede klassiske Forfattere.

af et Brev, som jeg fik Lov til at læse højt for ham. Den lød:

„Men hvis Du nu, k. A., under al den omtalte Travlhed, ikke har Tid til at skrive, saa beder jeg Dig blot om, at Du vil gaa et Øjeblik op paa hint uforglemmelige Kammer, hvor Du og jeg have camperet saa mangen Time sammem, og dersom Du da ikke skriver, saa er Du ikke længer den gamle Arnesen.“

Det er simple Ord. Men for mig havde de, da jeg som lille Pige, for de mange, mange Aar siden, læste dem, en sympathetisk Klang, der har rodfæstet dem i min Hukommelse, og altid har forekommet mig som et smukt Vidnesbyrd om et, gennem Livet fortsat, varmt og inderligt Universitets-Venskab.

En Ytring af en ganske anden Art vil jeg opbevare for dens Ejendommeligheds Skyld. Den kom fra en gammel Værtshusholderske, en Madam Lange, der i Begyndelsen af dette Aarhundrede havde haft en Slags Restauration, eller som det den Gang kaldtes Spisekvarter i Gothersgade, og ved hvis Bord han i sine Studenterdage jævnlig havde indtaget sin tarvelige Middag. „Ham holdt jeg nu saa meget af“, sagde hun til mig, da hun havde hørt hvis Datter jeg var. „Tænk Dem bare, at da han skulde rejse bort, fordi han havde faaet Embede i Norge, saa sagde jeg til ham, at hvad han skyldte mig for den sidste Maaned, det kunde godt blive staaende til han kom hjem igen, for saa vidste jeg dog, at han kom igen, og naar unge Mennesker skulle rejse bort, have de altid saa farlig meget at bruge Pengene til.“ — Det var sandelig det

største Bevis paa Gunst, som en Værtshusholderske kunde give: frivillig Kredit paa ubestemt Tid! Han tog dog ikke mod Tilbudet. Han var jo nu kongelig Embedsmand, skulde snart have Bryllup, skulde til Christiania og virke for Kathedralskolen! Store Filologikum var taget med bedste Karakter, Ansættelsen ved Skolen i Norge var fulgt meget kort efter, og — han var ung. Livet og dets Forhaabninger laa for ham i Solskinsglans.

Paul Arnesen var første Gang gift med Bodil Cathrine Thorup, en Datter af Pastor Thorup i Guldager i Jylland, og Søster til en af hans Omgangsvener, Peter Nicolaj Thorup, død som Rektor ved Kathedralskolen i Ribe. Med denne Ven, havde han, lige efter Embedsexamen i 1803, gjort en Rejse til Jylland, og under Opholdet i den jydsk Præstegaard havde han friet til Præstens Datter og var bleven forlovet med hende.

Til denne Forlovelse knytter der sig en Anekdote. Paul Arnesen, hvis første Kærlighed, den før omtalte Christiane, var gift og hjemfaren endnu førend han blev Student, sværmede senere for en Søster paa Island, Valgerda, hvis Bryllup med daværende Sysselmand Briem, han i Aaret 1800, paa sin Studenterudflugt til Island, havde overværet. Den attenaarige, overordenlig smukke Søster havde i sin dejlige islandske Brudedragt gjort et saa stærkt Indtryk paa hans Fantasi, at han ikke alene holdt og vedblev at holde

hende for den skønneste Kvinde i Verden*), men ogsaa for fuldt Alvor mente, at han umulig nogensinde kunde forelske sig i nogen københavnsk klædt Skikkelse. Paa Jyllandsrejsen omtalte de to Venner, der jo begge skulde hvile sig ud efter Attestatsen, deres respektive Familieforhold, og da' min Fader havde udtømt sig i Lovtaler over den paa Nordlandet bosatte skønne og lykkeligt gifte Søster, besvarede Thorup hans Fortrolighed med at omtale, at han ogsaa havde en rar og velsignet Søster, som han elskede højt, men hun vilde næppe nogensinde blive gift. Paa Forespørgsel om Grunden til denne Forudsætning, blev der svaret, at der var saa mange smukke Piger paa den Egn, og skøndt Bodil Cathrine var den bedste og husligste af dem allesammen, saa var hun dog aldeles ikke smuk, og vilde selvfølgelig aldrig blive gift. „Saa ville vi rejse lige ud og fri til hende“, skal Arnesen have udbrudt, og det saaledes fattede Forsæt blev i Virkelighed udført.

Denne Anekdote, der engang er bleven mig fortalt af en fjærnere Slægtning som et Bevis paa Paul Arnesens store Ekcentricitet, forekommer mig dog apokryfisk. Vist er det, at han elskede sin unge

*) „Helene kan umuligt have været skønnere“, sagde han imellem, naar han fortalte om hende og om hendes tilvisse meget store Ry for Skønhed. Hun er omtalt af højst forskellige engelske Rejsende i Aarhundredets Begyndelse og — saavidt jeg véd — sidste Gang af mig i „Smaaskizzer fra en Islandsrejse i Sommeren 1867,“ da jeg havde den Glæde at besøge den 87aarige Kvinde med det lange Sølvhaar, de herlige blaa Øjne og den fuldkomne Aandsfriskhed, der, uden at miste noget af disse Fortrin, opnaaede en Alder af 94 Aar.

Hustru og begræd hendes tidlige Død, der alt indtraf i April, 1806.

Anden Gang ægtede han Dorothea Elisabeth de Vauvert Wexels, fjærde Datter af daværende Glasværks - Administrator, Kammerraad Hans Wexels. Skøndt hendes Forældre vare bosatte i Christiania, var hun dog fra sit 6te til sit 18de Aar bleven opdraget i København, i sin Farbroder Etatsraad Wexelsens Hus. Hun havde faaet en for hin Tid ganske usædvanlig god intellektuel Uddannelse, og skal, efter hendes Søstres Udsagn, have været en smuk, mørkhaaret Pige, da hun i sit nittende Aar kom til Christiania med den Tante, der havde opdraget hende, for at præsenteres for den norske Slægt, et Besøg under hvilket hun blev forlovet og gift med Paul Arnesen, der Aaret i Forvejen var bleven Enkemand. I sit Ægteskab med ham blev hun Moder til 11 Børn, hvoraf de fire endnu levende velsigne hendes Minde.

Den lille islandske Præstesøn i den laadne Vams, der var bleven kastet ud i Livet for at søge sit Brød ved Studeringerne, var altsaa nu, efter lidt over et Decenniums Forløb, en bosat Mand, havde en kongelig Ansættelse, en smuk og dannet Hustru, sin egen lille Gaard i Christiania og Udsigter til yderligere Fremgang. Saavidt havde hans Flid, hans Udholdenhed og Jærnvilje hjulpet ham. Dersom han den Gang med Ro og Taalmod havde forstaaet at lempe sig efter Konjunkturerne og afvente Begivenhedernes Gang, er det sandsynligt, at hans Virksomhed var kommen

til at gribe ind i en videre Kreds, og at hans Liv i ydre Henseende havde formet sig under lettere Forhold. Men Paul Arnesen var under sine Studenteraar bleven fuldkommen Dansk i Sind og i Skind, og han trivedes ikke rigtigt i det daværende Norge.

Hvad der egenlig bevægede ham til at søge om sin Afsked fra Christiania Kathedralskole, ganske kort før Oprettelsen af det længe paatænkte Frederiks-Universitet, ved hvilket hans Plads som Professor i Græsk vistnok maatte være en givet Sag, vides ikke. Hans Forhold til Skolens Rektor, Professor Rosted, saavel som til hans Kolleger var overmaade godt; han var fra Adjunkt temmelig hurtig bleven forfremmet til Overlærer, og han, der i største Delen af sit Danmarks Ophold havde staaet ene og isoleret, var i Christiania omgivet af min Moders anséte og velhavende Familie, der holdt af ham, ja udmærkede ham.

Hvorvidt der kan have været noget smaaligt og trykkende i Forholdene, kan ikke nu bedømmes. Norge havde tilvisse den Gang ikke taget hverken sit politiske eller sit senere literære Opsving, og Christianias Selskabelighed drejede sig paa sin egen Brikke. Men hvorledes det nu end forholdt sig med hans Grunde, saa tør det antages, at han ikke gjorde dette, i verdslig Henseende højst ukloge Skridt, som han dog aldrig nogensinde senere fortrød, uden ifølge en højere Impuls, der bød ham at undgaa alt, hvad der i mindste Maade smagte af aandelig Stilstand, af Livet under Skræppebladet. Det er Idealisterne, der begaa de største Fejl i det praktiske Liv, idet de, ved at

stille ideelle Fordringer baade til dem selv og deres Omgivelser, uafbrudt komme i Konflikt med den jævne Slendrian, ved hvilken de fleste Mennesker befinde sig saare vel. Og Paul Arnesen, der maaské for mangen, der kun har havt et løst Bekendtskab til ham, blot stod som en støvet Lexikograf, var ikke blot i sine unge Aar, men lige til sin Dødsdag, en Idealist af første Skuffe, et Menneske, for hvem den aandelige Udvikling og det intellektuelle Liv var mere end al Verdens øvrige Herlighed.

Ved at sælge sin Gaard i Christiania erhvervede han sig Midler til at kunne privatisere et Aar i København, som han, trods de mange sørgelige Spor af Bombardementet, genhilste med Glæde. Han skal dengang have tænkt paa at tage theologisk Attestats og at søge Præstekald. Hvis denne Tanke, som jeg kun har hørt nævne af min Moder, har været mere end et blot Indfald, da maa han hurtigt have begivet den, thi allerede i Slutningen af 1812 finde vi ham ansat som Overlærer ved Slagelse lærde Skole og i fuld Virksomhed med at bringe nogle af sine kæreste Planer til Udførelse. Saavel han som hans Hustru omtalte ofte de i Slagelse tilbragte Aar som en lykkelig Periode. Han havde, især i Begyndelsen, stort Held med sine Bestræbelser for at støtte Rektor i at bringe Skolen paa en god Fod og han fandt derhos i Pastor Bastholm*), Dr. Frankenau**) og flere en Omgangs-

*) Søn af kgl. Konfessionarius Bastholm, og i en lang Aarrække Udgiver af „vestsjællandsk Avis.“

**) Den bekendte Digter af „Fryd Dig ved Livet“ og mangen anden i hin Tid yndet Sang.

kreds, der tiltalte ham og paa hvis Venskab og Agtelse han satte den største Pris. Et æsthetisk Arbejde, „Lukretia eller Roms Befrielse“, hvis Manuskript jeg har opbevaret, daterer sig fra denne Tid. Af et Brev, som jeg har fundet i hans Pult efter hans Død, sér jeg, at dette Manuskript har været indsendt til den daværende Theaterdirektion, der, med megen Anerkendelse af den Flid og det Talent, hvormed Sujettet var behandlet, dog ménte, at Texten ikke egnede sig til den musikalske Behandling for Scenen, hvortil den var bestemt.

Det havde i Mellemtiden været ham tilbudt at blive Professor ved Universitetet i Christiania, og nu blev det ham tilbudt at blive Rektor i Slagelse. Han foretrak imidlertid Rektoratet i Fredericia, der ogsaa var ledigt, hvor han atter tog fat med vanlig Iver, men som det synes med mindre Held.

En hæftig Nervesygdom, Følgen af store, uafbrudte Anstrængelser og megen Sorg, gjorde en Ende paa hans Stilling i Fredericia. Han maatte nemlig, efter Lægens Raad, indlægges paa Frederiks-Hospital i København, og under hans lange Rekonvalesens besluttede den daværende Universitets-Direktion en foreløbig Nedlæggelse af den lærde Skole i Fredericia, der alt i længere Tid havde været mindre godt besøgt, og som Paul Arnesen, med al Anstrængelse, ikke havde kunnet hæve fra den ugunstige Stilling, hvori den, maaské som Følge af Krigen og de trykkende, ja fortvivlede Penge-Forhold var kommen. Han fik da, endnu førend han havde forladt Hospitalet, i højst anerkendende Udtryk sin Afsked som Rektor i Fredericia

paa Vartpenge og Tilsigelse om Befordring, saasart hans Helbred tillod ham at søge en saadan.

Han kom sig langsomt, men sikkert, og yttrede ofte siden, at han aldrig havde følt sig saa rask og stærk som efter denne voldsomme Krise, der nær havde faaet Bugt med hans kæmpekraftige Natur. Det var første Gang han havde været syg, siden han kom fra Island, og det blev sidste Gang førend hans Dødsaar, 1851.

Med Aaret 1817 indtræder der en stor Vending i hans Liv, og denne maa vistnok betragtes som gunstig. Skøndt hans kolossale Arbejdsomhed vedblev at komme det offentlige tilgode, maa han dog fra dette Aar af betragtes som en Privatmand, der con amore sysler med Videnskaberne, og fra nu af indtraadte der egenlig ingen store Forandringer mere i hans Liv. I de første Aar af denne Periode har han maaské gjort nogle Forsøg paa at søge filologisk Ansættelse, men jeg tror ikke, at han har været synderlig ivrig for at opnaa nogensomhelst Stilling uden for København. Han havde lige fra sine Studenteraar, da der i Danmarks Hovedstad aabnede sig et aldeles nyt Liv for ham, elsket denne By, og han havde, under de forskellige Stillinger, som han havde beklædt, altid længtes inderligt tilbage til den. Hans Hustru, der var opdragen i København og havde sin gamle Farbroder og hans Hustru i den, délte hans Anskuelser, og det beskedne Hjem, i hvilket der aldrig var og heller aldrig blev Tale om andre Fornøjelser end de intellektuelle, formede sig snart hyggeligt og godt. Paul Arnesen havde dertil fundet en ham højst til-

talende Beskæftigelse som Lærer i Græsk ved den i fuldt Flor staaende Borgerdydskole. I København havde han Adgang til de for Videnskabsmanden saa uundværlige Bibliotheker og begyndte snart paa Grundlæggelsen af de store lexikalske Værker, hvis Udarbejdelse senere optog mange Aar af hans Liv, og hvorved store Savn for den daværende studerende Ungdom bleve afhjulpne. Her kunde han ogsaa lettest opdrage den efterhaanden tilvoxende Børneflok, et Hverv, paa hvilket han anvendte den samvittighedsfuldste Iver og en Liberalitet med hvad der skulde bruges til intellektuelle Formaal — saavel for Piger som for Drengene — der, naar man betænker hans begrænsede Vilkaar, ikke noksom kan anerkendes, og som for mig altid har staaet, ikke blot som et lysende Exempel, men ogsaa som en skarp Modsætning til det Kniberi, som jeg har forefundet i mangt et velhavende, ja, endogsaa i mangt et rigt Hus, naar det gjaldt Børnenes Undervisning. I København havde han ogsaa Venner og Velyndere, der skattede ham højt, og skøndt han var og, til en vis Grad, vedblev at være en isoleret Figur, kom han dog jævnlig i Kontakt med hin Tids studerende Ungdom, og dens Forældre. Kneb det med Græsken til en Examen, da var han den sikre Hjælper, og tog sig af Vedkommende, som om det gjaldt Liv og Salighed, at det skulde gaa godt. Nu ere vel de fleste af disse hans Manuducender uddøde, men jeg har under min egen Livsførelse ofte truffet ældre Mænd, der mindedes den kæmpestore Rektor Arnesen med de blaa Brillen og den grønne Skærm, og som med Taknemmelighed

omtalte den Varme og Ihærdighed, hvormed denne havde søgt at bibringe ham noget af sin egen Iver for „de kære Gamle“, en Iver, der tilvisse imellem gik for vidt, men som, idet den udsprang fra det reneste Væld, den inderligste Overbevisning, udgjorde hans, i de ydre Vilkaar ofte strænge Livs Lyksalighed. Han kunde aldrig blive ulykkelig, thi der var noget, som han elskede med sin hele Sjæl.

Det vilde imidlertid være en stor Uret mod hans Minde at lade Læseren staa i den Formening, at hans Kærlighed til de gamle Klassikere gjorde ham ligegyldig for de nyere. Nej, han havde tilgavns til-egnet sig det saa ofte citerede Mundheld: Homo sum; humani nihil a me alienum puto*). Han interesserede sig for alt skønt og ædelt og havde dertil et saa fordomsfrit Blik paa Livet og saa klare Fremtidsbegreber, at han over 30 Aar førend Ordet „Kvindsag“ var hørt i Danmark, udtalte som sin fuldeste Overbevisning, at Pigebørn ligesaavel som Drengene burde oplæres og rustes til at staa selvstændige i Livet og han betragtede, i Henhold hertil, de saakaldte Forsørgelses-Giftermaal som en stor Uret mod Kvinden og som den ynkeligste Daarskab for begge Parter. — Foruden den islandske Sagaliteratur, som han jo alt kendte fra Barn-domshjemmet, var han vel bevandret i næsten alle europæiske Literaturer**), men efter den græske elskede han fortrinsvis den danske. Ja han, den saakaldte

*) Jeg er Menneske og ansér intel menneskeligt for mig uvedkommende.

***) Dog med Undtagelse af de slaviske, som jo den Gang heller ikke vare saa bekendte som nutildags.

tørre Lexikograf, var ikke blot en stor Holbergianer, men han kunde baade Evalds; Baggesens og Øhlenschlägers skønneste Digte udenad, og yttrede saa stor en Glæde, da Heibergs første Vaudeville i 1825 forjættede Theatret et nyt Opsving, at man, ved at tale med ham i den Tid, skulde have trot, at han havde vundet det store Lod i Lotteriet, eller at der var tilfaldet hans Børn en stor Arv. Det var der jo i Virkelighed ogsaa. Thi hvilken Arv er stor som den en national Digter skænker os? En lignende Jubel over, hvad det kære, danske Sprog kunde præstere, gentog sig, da Amørs Geniestreger og Gengangerbrevene udkom.

Men her paa dette Punkt, hvor mine egne personlige Erindringer begynde at gøre sig gældende, og hvor det Stof, som hidtil kun har havt fragmentariske Optegnelser, nogle Breve og enkelte tidt gentagne Fakta og Anekdoter at holde sig til, pludselig breder sig tilhøjre og tilvenstre: her føler jeg, at denne biografiske Skizze bør sluttet, hvis den ikke skal komme til at overskride sine rimelige Grænser.

Jeg vil derfor, med Forbigaaende af den hele rige Cyklus af Minder, der nærmest hører hjemme i mit eget Livs Erindringer, her til Slutning kun forsøge paa at rekapitulere og koncentrere Hovedtrækkene i det paa de foregaaende Blade udkastede Billede.

Han var — som alt berørt — en begejstret Natur og besad derfor en begejstret Naturs evige Ungdom og Friskhed. Derfor var der, trods alle Vanskeligheder

i hans daglige Omgang, bestandig noget nyt og tiltrækkende ved denne. Som Borger i Staten var det hans Valgsprog: „Frygt Gud og ær Kongen“, som Familiefader: „Arbejd og bed.“ Med Arbejdet var han uhyre stræng, med Bønnen ledte han os kun paa Vej, fra vi vare smaa af, og overlod den siden aldeles til vor egen Trang, thi just fordi han selv var en barnligt troende Christen, der med fuld Fortrøstning stolede paa, at der ikke falder en Spurv til Jorden uden Guds Vilje, var han en Hader af al religiøs Intolerance, af al aandelig Tvang og af alle theologiske Stridigheder. Han havde selv erhvervet sig sin, under en ofte stræng Livsførelse, prøvede Ansküelse, fra hvilken han, hverken i de gode eller i de onde Dage nogensinde veg, og han ménte fuldt og fast, at det var hvert enkelt Menneskes Sag selv at tilkæmpe sig sine Overbevisninger, selv at prøve og drøfte Livets Forhold til Evigheden og Evighedens til Livet. — Hans Godgørenhed gik saa vidt, at han ganske rolig, ja, ret med Glæde, kunde tage sin sidste Daler og dele med en Nødlidende, og mangen fattig Student har gennem Aarrækker fundet sin rundelige Ugemiddag ved hans Bord, netop i de Tider, da han selv maatte kæmpe strængt for at holde sine egne Sønner frem til Studeringerne. — Han var en barnlig Sjæl, der kunde glæde sig over lidt og være højst tilfreds i smaa og begrænsede Vilkaar, naar han kun havde sin Pult, sin Pen og sine Bøger. Hans Arbejdsomhed grænsede til det Vidunderlige. Tidlig og silde saae man ham ved hans Pult med den lille grønne Skærm for Øjnene, ofte talende højt med sig selv eller med de klassiske

Forfattere, hvori han søgte Kommentarer til dette eller hint Sted i hans egne Udviklinger. Men fra disse alvorlige Sysler kunde han med Glæde hengive sig til at lege med sine Børn og at fortælle dem Æventyr, og hun, som her nedskriver disse Linjer, mindes med Kærlighed og Beundring de henrivende Fremstillinger af Sagalandet højt oppe mod Nord og de skønne Fortællinger om Hellas' Myther, hvormed han underholdt og opmuntrede den lille Pige, naar hun, som Flidsbelønning for Afskriven eller andet strængt Arbejde, fik Lov til at ledsage ham paa hans lange, ellers ensomme Spadsereture, som han, fra Studenterdagene af, fortsatte sit hele Liv igennem.

Ja, han var en stor Børneven, denne alvorlige Lexikograf, denne saakaldte tørre Grammatikus; han kunde i Sygdomstilfælde være blød og omsorgsfuld som en Kvinde, og han har, ogsaa udenfor sin egen Børnekreds, skrevet Billedet af sin mægtige Kæmpeskikkelse med uudslettelige Træk i mangt et Barnehjerte, der endnu i Livets langt fremrykkede Alder mindes den gamle Rektor, der paa sine stærke Arme bar den trætte Lille, der havde været til Søndagsleg hos hans Børn, hjem, ja op ad alle Trapperne.

Men for at blive Sandheden tro, kan det jo ikke nægtes, at hans medfødte store Hæftighed undertiden kastede mørke Skygger over disse mange elskværdige og udmærkede Egenskaber, og at en vis Uro i Gemmet, en undertiden altfor stor og ensidig Iver for det, som han antog for rigtigt, gjorde ham mindre skikket til Samarbejden med andre og stundom førte

ham til en altfor stor Strængthed og Ubøjelighed i det private Liv. Der var noget af Heklas underjordiske Ild i hans Natur, som ved given Lejlighed kunde bruse frem. Der rullede noget af det gamle Vikingeblood i hans Aarer, som undertiden kunde overliste ham med Bersærkergangens Voldsomhed, og naar jeg har citeret en Linje af den islandske Nationalsang som passende Motto til disse Blade, da er det skét med velberaad Hu og efter min fulde Overbevisning om at han stod som en kraftig og højst ualmindelig Repræsentant baade for Lys og Skygge i en svunden Tid, baade for det milde og det rædselsfulde i hin storartede islandske Natur, hvilket Digteren har karakteriseret som

„Undarlegt sambland af frosti og funa.“

Det er en af Menneskelivets Mysterier, hvorledes Fejl og Fortrin, netop i de stærkest udprægede Personligheder, hænge saa nøje sammen, ere saa tæt forbundne, at det er saare vanskeligt at rette eller forandre de første uden at opoffre noget af de sidste. Disse Fejl og Fortrin udgøre jo tilsammen den Individualitet, for hvilken vi interessere os; disse Fejl og Fortrin have jo været de ledende Traade i de, for vort Øje, uudgrundelige Skæbnetilskikkelser. I Henhold hertil tror jeg, at jeg tør sige, at de, der have kendt hin gamle Islænder, Rektor Paul Arnesen, med hans store Hæftighed, med hans kolossale Kraft og grænseløse Udholdenhed, ogsaa ville mindes alt det Milde og Elskelige, alt det Kærlige og Trofaste; der

fandtes hos ham, og erkende, at disse tilsyneladende saa modsatte Egenskaber hos ham vare saa tæt forenede, saa uopløseligt forbundne, at enhver Omstøbning og Forandring — hvis den havde kunnet gennemføres — vilde have forstyrret Billedet af den Skikkelse, som jeg, i Mangel af et i rette Tid taget Portræt, har forsøgt at tegne paa disse Blade.
